

Postoje občanů ve Zlínském kraji k celoživotnímu vzdělávání osob s mentální retardací

Lucie Borská

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie Borská**
Osobní číslo: **H11136**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů
v neziskové sféře**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Postoje občanů ve Zlínském kraji k celoživotnímu
vzdělávání osob s mentální retardací**

Zásady pro vypracování:

Studium odborné literatury.

Vymezení teoretických východisek z oblasti mentální retardace a celoživotního vzdělávání.

Příprava metodiky výzkumné části.

Použití kvantitativní metody formou dotazníků.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Vyvození závěrů na základě výsledků, shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

KVAPILÍK, Josef a Marie ČERNÁ. Zdravý způsob života mentálně postižených. Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-0019-9.

PANČOCHA, Karel. Celoživotní inkluzivní vzdělávání – možnosti a perspektivy. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6101-9.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. Komplexní systém vzdělávání dětí, mládeže a dospělých s těžším mentálním postižením: s těžším mentálním postižením. Praha: Septima, 1995. ISBN 80-858-0154-X.

TRAIN, Alan. Specifické poruchy chování a pozornosti: jak jednat s velmi neklidnými dětmi. Praha: Portál, 1997. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-717-8131-2.

VÍTKOVÁ, Marie. Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: Education of pupils with special educational needs. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-807-3151-638.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jan Kalenda, Ph.D.**
Centrum výzkumu FHS

Datum zadání bakalářské práce: **22. ledna 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2014**

Ve Zlině dne 22. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
Fedáci ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek ujednání;¹⁾
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejího skutečného výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. s nekomerčním využitím), může výsledek bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 30.9.2014

Oliver B...

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejněním školních prací

2) Vyšší škola nepřijímá k využití dílo autorské, diplomové, bakalářské a magisterské práce, a která je k využití ujednáním, včetně přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů vzniklých při poskytnutí díla, který vznikl v rámci školních prací, které vznikly v rámci školních prací, které vznikly v rámci školních prací.

(f) Dávatelem, příjemcem, beneficiárem a výpočetní právní osobou nebo osobou k obhajobě není být ani nájemník při poskytnutí služeb před končím obhajobou zastávanou beneficiárem zastávaným v rámci osobního příjmu nebo příjmu z jiné věci nebo nemovitosti, a není-li poskytnutí služeb, které se ani není obhajoba práce. Žádný z nich se nepřijímá práce poskytnutí ani jiné služby, služby nebo zaměstnání.

(g) Jméno, se kterým byla práce zastávaná se nepřijímá ani práce práce tohoto zákona, ani služba se nepřijímá obhajobou.

2) zákon č. 122/2016 Sb. o právu autorů, o právech souvisejících s právem autorským a o zrušení některých článků (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(1) Do práva autorského není zahrnuté zboží nebo služba či podnikání, včetně účelů za účelem přímého nebo nepřímého propagátelského nebo informačního charakteru, k jehož nebo kterému poskytl dílo pracovní výkon nebo zaměřen na výkon služeb nebo souvisejících služeb, zejména k jeho poskytnutí služba nebo služba nebo služba či podnikání zastávaná službou díla.

3) zákon č. 131/2000 Sb. o právech invenčních a právech souvisejících s právem autorským a o zrušení některých článků (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 69 odst. 1:

(1) Služba nebo služba či podnikání zastávaná účelů za obhajobou, včetně práva na zastávaní služeb zastávaných a jiné služby nebo § 35 odst.

3). Účelem je zastávaná díla zastávaná zastávanou službou, včetně se jako služby zastávané zastávanou službou jako věle a součástí. Účelem § 35 odst. 3 zastávaná zastávaná.

(2) Nemá-li zastávaná jiná, není zastávaná služba ani dílo ani dílo poskytnut službou zastávanou, není-li to v rozporu s poskytnutím služby služby nebo služba či podnikání zastávaná.

(2) Služba nebo služba či podnikání zastávaná svou osobou poskytnutá, aby jiná zastávaná služba z služby jiná zastávaná v zastávaní a služba ani dílo poskytnutá jinou osobou zastávanou z poskytnutí služby jiná zastávaná služba, není zastávaná služba zastávaná, a to pokud zastávaná ani jiná zastávaná služby zastávanou z poskytnutí k jiné službě zastávanou službou nebo služba či podnikání zastávaná zastávaná z jiné zastávaná služba zastávaná.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá současnými postoji občanů ve zlínském kraji ke vzdělávání mentálně retardovaných osob. Práce se snaží zmapovat postoje a názory široké veřejnosti o povědomí vzdělávání těchto osob. Za cíl si klade zjistit, co si myslí široká veřejnost ve Zlínském kraji, zda má smysl vzdělávat tyto osoby či nikoliv. Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První tři kapitoly jsou teoretické, závěrečná je praktická. V první kapitole jsou vymezeny pojmy mentální retardace, stupně a charakteristika postižení. V druhé kapitole jsou popsány současné postoje společnosti, je zde uvedeno něco málo z historie a jaké mají mentálně retardovaní možnosti vzdělávání. Ve třetí kapitole je popsáno přímo vzdělávání mentálně retardovaných a to jak takové vzdělávání probíhá. Závěrečná kapitola se zabývá kvantitativním výzkumem a vyhodnocením hypotéz. Je doplněn o grafy a vyhodnocující tabulky.

Klíčová slova: postoje, mentálně postižení, celoživotní vzdělávání, Zlínský kraj, škola,

ABSTRACT

This Bachelor's Thesis deals with current attitudes of citizens in the Zlin region with regard to education of mentally retarded persons. This work tries to map the attitudes and opinions of general public awareness about the education of these people. The objective is to find out what the general public in the Zlin region think about it, whether it makes sense to educate these people or not. The work is divided into four chapters. The first three chapters are theoretical, the final is practical. The first chapter defines the terms of mental retardation, degrees and characteristics of disabilities. The second chapter describes the current attitudes of the society, a little bit of the history is shown and what learning opportunities the mentally retarded have. In the third chapter is described the direct education of the mentally retarded and how such learning takes place. The final chapter deals with the quantitative research, examining hypotheses. It is accompanied by graphs and evaluates tables.

Keywords: attitudes, mental disability, lifelong learning, Zlin Region, school

„Každý duch má právo plně se rozvinout. Možná, že se rozvine jen málo, ale i na to má právo, stejné právo, jako máš ty nebo kdokoliv jiný. Odepřeš-li mu právo vědět to, co může vědět, dopouštíš se bezpráví.“

(Pearl S. Bucková – Zůstala dítětem)

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Janu Kalendovi za odborné vedení mé bakalářské práce, za jeho vstřícnost a cenné rady.

Dále děkuji všem respondentům, kteří věnovali čas mému dotazníku. Velmi také děkuji své rodině za trpělivost, především svému manželovi, mým a jeho rodičům za podporu při studiu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářská práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 OSOBY S MENTÁLNÍ RETARDACÍ	11
1.1 STUPNĚ MENTÁLNÍ RETARDACE	12
1.2 CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH STUPŇŮ RETARDACE	13
1.2.1 Mírná mentální retardace, IQ 70 – 80 bodů	13
1.2.2 Lehká mentální retardace, IQ 50 – 69 bodů	13
1.2.3 Středně těžká mentální retardace, IQ 35 – 49 bodů	14
1.2.4 Těžká mentální retardace, IQ 20 – 34 bodů	14
1.2.5 Hluboká mentální retardace, IQ nižší než 20 bodů	14
1.2.6 Jiná mentální retardace	15
1.3 SYNDROMY PROVÁZENÉ S MENTÁLNÍ RETARDACÍ.....	15
1.3.1 Downův syndrom	15
1.3.2 Vzdělávání osob s Downovým syndromem.....	16
1.4 VÝSKYT MENTÁLNĚ RETARDOVANÝCH OSOB V POPULACI	16
2 POSTOJE VEŘEJNOSTI K OSOBÁM S MENTÁLNÍ RETARDACÍ	17
2.1 POSTOJE SPOLEČNOSTI K MENTÁLNĚ RETARDOVANÝM V HISTORII	19
2.2 MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ MENTÁLNĚ RETARDOVANÝCH OSOB.....	20
2.2.1 Předškolní vzdělávání	20
2.2.2 Povinná školní docházka	20
2.2.3 Střední vzdělávání	21
3 CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ MENTÁLNĚ POSTIŽENÝCH OSOB A JEJICH INTEGRACE	23
3.1 FORMY CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	23
3.2 PLNOHODNOTNÝ ŽIVOT MENTÁLNĚ RETARDOVANÝCH OSOB A JAK JEJ NAPLNIT	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	26
4 ANALÝZA POSTOJŮ K MENTÁLNĚ RETARDOVANÝM VE ZLÍNSKÉM KRAJI	27
4.1 STANOVENÉ CÍLE VÝZKUMU	27
4.2 ČASOVÝ HARMONOGRAM VÝZKUMU	27
4.3 METODOLOGIE VÝZKUMU	27
4.4 STANOVENÍ A VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ	28
4.5 ANALÝZA VÝZKUMU	31
4.6 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	40
ZÁVĚR	42
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	43
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	45
SEZNAM TABULEK	46
SEZNAM PŘÍLOH	47

ÚVOD

Jako téma této bakalářské práce jsme si vybrali téma, které se týká postojů naší společnosti ke vzdělávání mentálně retardovaných. Postoje obecně, ať už k těmto osobám, či k obecným věcem, je v současné době velmi aktuální téma. V době, kdy lidé mají možnost se svobodně vyjadřovat k aktuální situaci, je velmi zajímavé sledovat naši společnost a jejich postoje. Proto nás zajímá, jak se postupem času měnily postoje k mentálně retardovaným osobám od historie, až po současnost. Cílem této práce, je zjistit co si myslí veřejnost o mentálně retardovaných spoluobčanech, zda mají vytvořený názor na jejich vzdělávání.

Svou práci rozdělíme do čtyř kapitol, přičemž první tři kapitoly se budou zabývat teorií a čtvrtá kapitolu se věnujeme kvantitativnímu výzkumu, provedeným ve Zlínském kraji. Kapitoly seřadíme logicky tak, aby se čtenář postupně seznamoval s celým tématem. Nejdříve popíšeme teoretická pojmosloví, co to je mentální retardace, jaké známe stupně a charakteristiku. V další kapitole se pokusíme rozebrat postoje společnosti ke vzdělávání mentálně retardovaných z hlediska historie a současnosti. V závěru teoretické části popíšeme formy současného celoživotního vzdělávání mentálně retardovaných a jejich smysluplné naplnění života. Praktická část se bude zabývat vyhodnocením našeho dotazníkového výzkumu a názory našich spoluobčanů.

Pokud budeme znát postoje našich spoluobčanů, na tato ne-příliš diskutovaná témata, můžeme potom s názory dále pracovat. Pracovat, na tom, aby se naši mentálně retardovaní spoluobčané cítili ve společnosti lépe, a my abychom se jim naučili více a lépe porozumět.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OSOBY S MENTÁLNÍ RETARDACÍ

Osoby s mentální retardací se vyskytují v naší společnosti. Každý člověk na ně reaguje jinak. Ve společnosti přetrvává řada předsudků, která po staletí odsouvala tyto osoby na okraj společnosti. Bude trvat ještě hodně času a vezme nám to mnoho úsilí, než se naše společnost naučí respektovat tyto osoby, vnímat je v naší společnosti pozitivně. Je velký úspěch, že se v posledních letech snažíme o integraci těchto osob do společnosti. Osoby s mentální retardací se nyní vzdělávají, chodí do práce, část z nich dokonce žije své vlastní životy, a proto dnes již neplatí, že musí žít jen v ústavech. Vznikají školy, instituce, organizace či spolky a ty všechny se snaží podporovat mentálně retardované při integraci. Dříve byly tyto osoby zbavovány povinné školní docházky, protože se neviděl smysl, proč tak jednat. Přestože osoby s mentální retardací budou vlastně celý život „děti“, i tak je dobře, že se je snažíme podporovat ve vzdělávání. I když víme, že se nikdy nemůžou stát lékařem, či učitelem.

K mentální retardaci může dojít ve třech stádiích vývoje dítěte.

- a) Prenatálním – již u matky v děloze, může to být vlivem špatného spojení chromozomů, kvůli prodělání infekční nemoci, nebo úrazu
- b) Perinatálním – během komplikovaného porodu, kdy může dojít k odkysličení mozku, to může mít za následek vznik mentální retardace
- c) Postnatálním – od porodu do cca dvou let věku dítěte, pokud dítě prodělá závažnou infekci či zánět mozku nebo je špatně vyživováno, může též dojít k mentální retardaci (Švarcová, 2000, s. 52)

Mentální retardace není nemoc, je to celkové snížení intelektových schopností. To vzniká již při prenatálním vývoji jedince. Často bývá doprovázeno poruchami adaptace v prostředí, zpomaleným, zaostalým vývojem a špatně se přizpůsobuje sociálnímu okolí. Tyto příznaky se můžou projevat samostatně nebo v různých kombinacích. (Kvapilík, Černá, 1990, s. 7)

Osoby s mentální retardací tvoří zcela speciální skupinu mezi zdravotně postiženými osobami. Mezi všemi postiženými osobami jsou nejpočetnější skupinou. Veřejná společnost o těchto lidech stále málo ví. Většinou je ponětí, o těchto osobách zahaleno nejasnostmi, předsudky, nebo obavami, které nejsou dokázány. (Švarcová, 1994, s. 3)

Je to stav pozastaveného či neúplného psychického vývoje. Ten bývá charakterizován především nedostatečnými dovednostmi, projevujícími se během celého vývojového období, dále postihují všechny složky inteligence – tedy poznávací, řečové, motorické a sociální schopnosti. Mentální retardace se může objevit s dalšími poruchami, buď somatickými, nebo duševními. (Uzis, 2014, dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/F70-F79.html>)

Kvapilík a Černá (1994, s.10) popisují mentálně retardovaného následovně: „*Mentálně postižený je originální jedinec, který je však uvnitř skupiny stejně postižených osobností, vyznačující se specifickými zvláštnostmi biologické, psychologické i sociální povahy. Ty se projevují především v jeho vztazích k prostředí uvnitř i vně skupiny přibližně stejně postižených jedinců.*“

Jedinci s mentální retardací tvoří nestejnou skupinu, v níž každý jedinec je svébytná osobnost se svými charakteristickými osobnostními rysy. I tak, ale můžeme u většiny z nich pozorovat společné znaky, které dále závisí na druhu, hloubce a rozsahu mentální retardace a také záleží na tom, jak moc jsou porušeny některé psychické funkce. Dlouho se také usuzovalo, že mentální retardace, je porucha celoživotní a neměnná, tedy že se inteligenční kvocient nemění po celý život. Až nové výzkumy nám přinesly nové informace, ze kterých jednoznačně vyplývá, že vhodným psychologickým a pedagogickým vedením můžeme dosáhnout výrazného zlepšení. (Švarcová, 1994, s. 10)

1.1 Stupně mentální retardace

Ke změření mentální retardace používáme standardizované inteligenční testy. Můžeme je také nahradit škálami, které určují míru adaptace v sociálním prostředí. Měření těchto škál, ale určují jen velmi přibližný stupeň mentální retardace. Diagnóza dále závisí na tom, jak ji vyhodnotí proškolený diagnostik. (Uzis, 2014, dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/F70-F79.html>)

Švarcová (1994, s. 11) uvádí, že při zjišťování prognózy mentální retardace, je nutné zvážit nejen rozumové schopnosti, ale také ostatní osobní vlastnosti postiženého jedince.

Mentální retardace se dá definovat také pomocí starých diagnóz, které se v současné době už moc nepoužívají, mezi lidmi tyto pojmy však zdomácněly jako nadávky. V normálním životě se můžeme řídit pomocí IQ – což znamená inteligenční kvocient. Ten nám ukazuje míru inteligence. IQ je také poměr psychologického a biologického věku. Například pokud se osmnáctiletý jedinec chová jako desetileté dítě, pak jeho IQ bude při-

bližně 56 bodů. (Klimeš, 2014, dostupné z: <http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/retardace.htm>)

Mezinárodní klasifikace nemocí, je zpracována Světovou zdravotnickou organizací WHO v Ženevě. Ta dělí duševní poruchy mentální retardace do pěti stupňů.

- 1) Mírná mentální retardace, snížené IQ v rozmezí 70 -80 bodů (starý termín: slabomyslnost)
- 2) Lehká mentální retardace v rozmezí IQ 50 – 69 bodů, F70 (starý termín: debilita)
- 3) Středně těžká mentální retardace v rozmezí IQ 35 – 49 bodů, F71(starý termín: imbecilita)
- 4) Těžká mentální retardace v rozmezí IQ 20 – 34 bodů, F72 (starý termín: prostá idiocie)
- 5) Hluboká mentální retardace v rozmezí IQ nižší než 20 bodů, F73 (starý termín: těžká idiocie)
- 6) Jiná mentální retardace, F78 – je stanovována, pokud není možné použít obvyklé metody. (msmt, 2014, dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/nejcastejsi-dotazy-k-novele-vyhlaske-c-73-2005-sb-ve-zneni>)

1.2 Charakteristika jednotlivých stupňů retardace

1.2.1 Mírná mentální retardace, IQ 70 – 80 bodů

Osoby v tomto rozmezí jsou obvykle dobře vzdělavatelné a vychovatelné.

1.2.2 Lehká mentální retardace, IQ 50 – 69 bodů

Osoby s lehkou mentální retardací jsou již obtížně vzdělavatelné a vychovatelné. Děti jsou schopny docházet do běžných škol, pokud je jim věnována zvýšená individuální péče. (Švarcová, 1994, s. 12)

Projevy tohoto postižení se projeví především, při zdolávání náročných životních situací, protože osoby nejsou schopny adekvátně reagovat. K této retardaci zpravidla nebývají přidružené tělesné vady. Běžné však bývají lehké poruchy hrubé a jemné motoriky. Psychika bývá celkově snížena, je zřejmý nerovnoměrný rozvoj funkcí psychických. Dále se přidává opožděný vývoj řeči, obsah vět bývá jednoduchý. Osoby bývají afektivní, psychicky labilní, úzkostlivé, avšak pod vedením zkušené osoby mohou být bez problémů

integrovány do běžné společnosti. Dále je možné i společenské a pracovní zapojení. (Kvapilík, Černá, 1990, s. 12)

1.2.3 Středně těžká mentální retardace, IQ 35 – 49 bodů

Osoby s touto retardací jsou téměř nevzdělavatelné, ale jsou schopny se nechat vychovávat. Chápu pohybové a pracovní činnosti a umí na úkoly tohoto typu reagovat. Dokážou dodržovat pravidla společenského chování a jsou soběstačné z hlediska sebeobsluhy. (Švarcová 1994, s. 12)

Neuropsychický vývoj je značně omezen. Tělesné vady nejsou příliš časté, ale pohyb se projevuje zřetelnou nekoordinovaností. Osoby nejsou schopny složitých úsudků. Vývoj řeči je opožděný a slovní zásoba je chabá. Používají jednoduchá slovní spojení a řeč vykazuje prvky jednoduchosti. Jednají zkratkovitě. Jsou však schopní jednoduchých pracovních úkonů, pokud nad nimi dohlíží kompetentní osoba. (Kvapilík, Černá, 1990, s. 12)

1.2.4 Těžká mentální retardace, IQ 20 – 34 bodů

Osoby s těžkou mentální retardací jsou nevzdělavatelné a téměř nevychovatelné. Jsou však schopné naučit se základní prvky samoobsluhy, například při jídle a oblékání a také základní hygieně. (Švarcová, 1994, s. 12)

Neuropsychický vývoj je značně omezen. Tělesné vady bývají mnohem častější. Poruchy motoriky jsou viditelné, pohybově jsou neobratní a mají výrazně snížené motorické schopnosti. Koncentrace a pozornost je velmi nestálá. Komunikační schopnosti jsou na minimální úrovni. Větní spojení postrádá formální stránku řeči. Jsou emočně labilní, náladoví a velmi impulsivní. Pokud mají nad sebou stálý dohled, jsou schopni se naučit prvky samoobsluhy, malým základům ve škole. (Kvapilík, Černá, 1990, s. 13)

1.2.5 Hluboká mentální retardace, IQ nižší než 20 bodů

Tyto osoby jsou absolutně nevychovatelné a nevzdělavatelné. Při základních činnostech potřebují neustálý dohled, nejsou schopní reagovat na podněty. (Švarcová, 1994, s. 12)

Kapacita v oblasti neuropsychického vývoje a senzomotorických oblastí je celkově omezena. Tělesné vady jsou velmi časté, s častými přidruženými neurologickými příznaky. Motorické projevy jsou stereotypní, pohyby jsou automatické. Psychické procesy jsou totálně porušené. Řeč a komunikační projevy jsou primitivní. Dorozumívají se pomocí skře-

ků, grimas či pomocí nonverbální komunikace. Velmi časté je sebepoškozování. Někteří jedinci jsou schopni základních prvků samoobsluhy. (Kvapilík, Černá, s. 13)

1.2.6 Jiná mentální retardace

Tato kategorie se používá, pokud nelze využít standartní metody ke zjištění hloubky mentální retardace. Například u osob s přidruženými somatickými odchylkami, například u nevidomých, neslyšících, nemluvících. Dále u osob s těžkými poruchami chování, mezi které mohou patřit i autistické osoby, dále tělesně postižené osoby. (Švarcová, 2007, s. 36)

1.3 Syndromy provázené s mentální retardací

Mezi tři nejznámější syndromy patří Downův syndrom – trizomie 21, Edwardsův syndrom – trizomie 18 a Patauův syndrom – Trizomie 13. Všechny tyto syndromy jsou provázené s mentální retardací. Dají se však diagnostikovat už v prenatálním vývoje jedince, a to v období od dvanáctého do čtrnáctého těhotenského týdne, kdy jsou tyto vady odhalovány v rámci screeningového vyšetření, které se skládá z věku matky, krve a ultrazvukového vyšetření.

(christianacare, 2014, dostupné z: <http://www.christianacare.org/firsttrimsterscreening>)

1.3.1 Downův syndrom

Downův syndrom (DS) patří mezi nejznámější poruchu chromozomů a je slčitelná se životem. Dá se lehce rozpoznat již v prenatálním období, okolo třináctého těhotenského týdne pomocí ultrazvukového vyšetření. Sleduje se tzv. Šíjové projasnění, které nesmí být vyšší než 3mm. Předpokládá se, že jedinci s DS mívají vzadu okolo krku nahromaděnou tekutinu. Také musí být přítomná nosní kůstka. Tyto parametry mají až 65% úspěšnost včasného odhalení DS. Po narození dítěte se sledují další znaky, které jsou dobře rozpoznatelné. Především je to mongoloidní vzhled, tedy zešíkmené oči, zploštělý obličej, malá hlava, krk je kratší. Ruce mají krátké prsty, které mívají uvnitř dlaně tzv. Opičí rýhu. Výrazná je ochablost svalů, bývají menšího vzrůstu. Často se také přidává vada srdeční.

1.3.2 Vzdělávání osob s Downovým syndromem

Mentální retardace je vždy přítomná. Při včasné diagnóze je možno dobře stimulovat a rozvíjet kognitivní, tělesný i duševní rozvoj. Je zřejmé, že i děti a dospělí s DS mají právo na vzdělávání a výchovu. Lze je zařadit už do předškolní výchovy, v závislosti na hloubce jejich mentální retardace. Mohou být dokonce zařazeni do běžných škol v místě svého bydliště. Děti s těžší retardací mohou navštěvovat přípravný stupeň pomocné školy, a děti s hlubokou mentální retardací se vzdělávají v rehabilitačních třídách pomocné školy. Mohou dále pokračovat i na středních učilištích, či praktických školách. Tam mohou získat potřebné znalosti a vědomosti ke svému praktickému uplatnění.

Mohou se vzdělávat celoživotně, jsou pro ně zřizovány večerní školy, i kurzy doplňující nabyté vzdělání a také navazovat nová přátelství. (Downuv syndrom, 2014, dostupné z: <http://www.downuvsyndrom.wz.cz/#diagnoza>)

1.4 Výskyt mentálně retardovaných osob v populaci

V současné době není znám přesný počet mentálně retardovaných. Pravda je však taková, že počet osob s mentální retardací v populaci mírně stoupá. Je to především proto, že se neustále zkvalitňuje zdravotní postnatální péče o novorozence, a například v minulosti by postižené děti vůbec nepřežily, dnes se rodí s různými přidruženými vadami, které jsou jim po porodu ihned operovány.

Je uváděno, že v České republice se vyskytuje asi 3% mentálně retardovaných, v naší populaci, což je asi 300 000 obyvatel v naší zemi. Zhruba 2,5% připadá na osoby s lehkou mentální retardací. Těžce mentálně retardovaných osob je asi 0,1 % v populaci. (Švarcová, 2000, s. 32)

2 POSTOJE VEŘEJNOSTI K OSOBÁM S MENTÁLNÍ RETARDACÍ

Postoj je něco, čím my sami vyjadřujeme názor na osoby, okolí či situace. Takové názory mohou být buď, pozitivní nebo negativní. Často se také naše postoje opírají o předsudky, díky kterým můžeme jinak vyhodnotit situaci. Například v momentě, kdy se sejdeme s mentálně retardovanou osobou. Větší část společnosti reaguje nepřiměřeně, jelikož takové chování pramení z nedostatku vědomostí. Obecně se dá pojem postoj definovat jako způsob reagování na určité předměty, osoby, situace i na samu sebe. Postojem vyjadřujeme vztah – sympatii či antipatii k objektům, jedincům, prostředí, různým situacím atd.

Nakonečný, (1998, s. 118) definuje postoje jako hodnotící vztah, jejímž předmětem může být cokoli. Dále rozlišuje postoje na centrální a periferní. Pomocí postojů vyjadřujeme pohotovost v chování, často se však chováme jinak, než bychom chtěli. Zvláštním druhem jsou předsudky, kterými dodržujeme iracionální postoje. Věda zabývající se postoji se nazývá axiologie.

Postoje společnosti se v průběhu posledních let mění. V minulosti se usilovalo o to, aby co nejvíce mentálně retardovaných končilo v ústavech. Nějaká integrace byla téměř nemožná. Tito lidé nebyli bráni jako plnohodnotní členi společnosti. Pohlíželo se na ně skrz prsty.

Karl Grunewald, (2003) bývalý vedoucí Odboru pro péči o lidi s postižením ze Stockholmu, ve své práci uvádí jak se ve dvacátých letech minulého století, měnily rasové pohledy, začaly měnit pohledy na mentálně retardované. Postoje k těmto lidem byly více negativní. Výrazně se zvýšil systém ústavů a mentálně retardovaní byli stále více izolováni od ostatní společnosti. Tato skupina byla spoustu let šikanována, integrace do společnosti neexistovala. Předsudky o těchto lidech ovládaly širokou společnost. A to i navzdory, že lidská práva zahrnují i osoby s mentální retardací.

Tito lidé byli houfně zavíráni do ústavů, a to většinou na okraj měst, tak aby se maximálně minimalizoval styk s těmito lidmi. V dnešní době jsou ústavy pro tyto lidi pozůstatkem z dob minulých. V ústavech mentálně retardovaní ztrácí svou svobodu, nezávislost a šanci na plnohodnotný život.

Bylo dokázáno, že lidé s mentální retardací nemusí žít v ústavech, a to i za předpokladu, že je jejich postižení těžké. Mentálně retardovaní potřebují především lásku bližního svého, péči. Život v otevřené společnosti, by je vedl k větší nezávislosti a k většímu rozvoji

osobnosti. V neposlední řadě by se také společnost učila žít s vědomím, že i „nedokonalí“ lidé mohou žít s námi, pokud jim v tom trochu pomůžeme.

V západní Evropě, například Švédsku či Norsku, se veškeré ústavy již uzavřely. Mentálně retardované osoby jsou integrovány do běžné společnosti.

Existuje hodně neziskových a dalších organizací, společností, které se zabývají pomocí, integrací a vzdělávání mentálně retardovaných.

Jedna z těchto společností, která je poměrně známá, se jmenuje „Společnost DUHA“. Posláním tohoto občanského sdružení je především integrace osob s mentální retardací, spolupráce s nimi, navázání kontaktu a rozšiřování jejich schopností, dovedností ve všech oblastech jejich života. Především se snaží o to, aby mentálně retardovaní, pokud to lze, mohli bydlet v bytech, a přímo se zapojit do péče o svou domácnost. Dále, aby mohli chodit do zaměstnání a trávit den aktivně. Je také důležité, aby tito lidé byli schopni využít svůj volný čas k zábavě, navazovat kontakty s rodinou a blízkými lidmi. A především je nejdůležitější, aby byli součástí veřejné společnosti, aktivně se účastnili kulturních akcí, pro běžné občany, například možnost uplatnění svého volebního práva.

Společnost DUHA, také zveřejnila devět zásad, které mohou být univerzálním návodem, jak komunikovat, či jak se chovat ve společnosti mentálně retardovaných a jak s nimi zacházet.

- 1) Nepodporovat akce pouze pro znevýhodněné
- 2) Nepodporovat hromadné svázení dospělých lidí s mentálním znevýhodněním někam na společná shromáždění.
- 3) Zachování, udržení, rozvíjení a čerpání z tradice DUHY
- 4) Spolupráce služeb nabízených Společností DUHA
- 5) Respektování osobnosti klienta
- 6) Zachování lidské důstojnosti
- 7) Zohlednění práva žít ve společnosti běžným způsobem života
- 8) Zplnomocňování klientů k rozhodování o sobě samým tak, aby sami určovali rozsah poskytované podpory
- 9) Překonávat obtíže v současné nejasné situaci ohledně financování sociálních služeb aniž by se to dotklo situace klientů (společnost DUHA, 2014, dostupné z: <http://www.spolecnostduha.cz/O-Nas>)

2.1 Postoje společnosti k mentálně retardovaným v historii

První zmínky o mentálně retardovaných osobách v podobě, v jaké ji známe dnes, se datuje až do období 1500 před naším Letopočtem. Přístup k těmto osobám, byl vždy ovlivněn dobou. Například starověcí Římané, topili postižené děti v řece a Řekové ve Spartě shazovali děti ze skal. Z kraje druhého století po Kristovi, byla častá praktika, jak se zbavit dětí, prodávat je potulným kočovným kmenům, pro pobavení. Ve středověku začaly vznikat chudobince, či nalezince, kam byly tyto děti umísťovány. Mírný převrat přichází až v 17. století, kdy John Locke šíří učení, které říká, že lidská bytost přichází na svět jako nepopsaný list papíru. A až postupem vlivu výchovy, zkušeností, se utváří lidská osobnost.

Významným mezníkem pojmu mentální retardace v 19. století, je příběh chlapce Viktora, známého jako chlapec z Averyonu. Ten byl nalezen asi ve věku dvanácti let, žijící sám v horách. Protože nemluvil, byl umístěn do ústavu mezi hluchoněmé. Ředitelem toho ústavu byl Jean-Marc-Gaspard Itard, ten jako zastánce Lockového myšlení, vypracoval pro Viktora vzdělávací plán. Již po pěti letech intenzivního učení byly evidentní velké pokroky. Jeho žákem byl také Eduard Seguin, který se zasloužil o založení Americké asociace pro mentální retardaci. (Lečbych, 2014, dostupné z: <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=1303>)

Ve dvacátých letech minulého století, proběhlo na celém světě spousta nedobrovolných sterilizací a během války v Nacistickém Německu, bylo hodně mentálně retardovaných dětí, dospívajících i dospělých popraveno. V té době neměli mentálně retardované osoby žádnou lidskou hodnotu, jsou známy případy, odporného testování, ku prospěchu zdravotnictví. (Grunewald, 2014, dostupné z: <http://www.kvalitavpraxi.cz/res/data/001/000182.pdf>)

Do dějin mentálně retardovaných velmi zasáhl německý nacizmus. V té době byly vražděny děti s idiocí, mongolizmem, slepotou, hluchotou, také s fyzickým postižením. Akce se jmenovala „T4“ – systematický program likvidace mentálně postižených. Hlavním důvodem takového jednání, bylo odlehčení německému zdravotnictví, přeplněným ústavům a také genová očista. Do roku 1941, se odhaduje, že bylo popraveno více než 70 000 těchto lidí. (Kalvach, 2011, s. 318)

2.2 Možnosti vzdělávání mentálně retardovaných osob

Pokud jsou mentálně postižené děti schopné se vzdělávat, je nutné, aby tak bylo učiněno. Vzdělávání a výchova u mentálně retardovaných osob je chápána jako celoživotní proces. U mentálně postižených jedinců probíhá vzdělávání podstatně pomaleji, než u zdravých lidí. Je nutné neustále rozvíjet, opakovat, prohlubovat znalosti a dovednosti již jednou nabyté. Vzdělávání je náročné nejen na čas, ale také jsou důležité speciální pedagogické dovednosti, a trpělivost rodičů. Většina rodičů, která se podílí na vzdělávání svých postižených ratolestí, často propadá pocitům zmaru, bezmoci a neúspěšnosti. Pro tyto účely byly vytvořeny speciálně pedagogická centra pro děti a mládež s mentálním postižením. Tyto centra nabízejí poradenské služby. Jsou součástí speciálních mateřských škol pro mentálně postižené, pomocných škol nebo zvláštních škol. Centra koordinují speciálně pedagogickou, psychologickou či zdravotní péči, dále zastřešuje sociální služby pro rodiče a jejich postižené děti. Pomáhají také řešit náročné životní situace rodin s postiženými dětmi. Především však pravidelně a dlouhodobě pracují s postiženým dítětem od jeho nejmladšího věku až do ukončení školní docházky. Spolupráce probíhá buď ambulantně, v centrech, nebo v rodině dítěte. (Švarcová, 2000, s.56)

Vzdělávání mentálně retardovaných osob můžeme rozdělit do čtyř oblastí:

2.2.1 Předškolní vzdělávání

Raná péče probíhá zpravidla od narození do tří let věku dítěte. U těžších forem mentální retardace, ale většinou trvá až do nástupu do povinné školní docházky. V České republice existuje program Portage, který se zaměřuje na nácvik pohybových aktivit. Dítě rozvíjí rozumové, sociální, komunikační dovednosti a schopnosti a také sebeobsluhu. Tento program bývá součástí speciálně pedagogických center.

Do mateřských škol speciálních jsou přijímány všechny děti s mentální retardací, většinou od tří let věku. Výuka probíhá za sníženého počtu dětí a za účasti speciálního pedagoga.

2.2.2 Povinná školní docházka

Povinná školní docházka trvá devět let, a platí i pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Většinou děti nastupují do škol ve věku šesti let. Děti s mentální retardací chodí do škol dle stupně mentální retardace. Školy jsou následující: Běžná základní škola, základní škola praktická a základní škola speciální.

Běžná základní škola: školu může navštěvovat dítě s lehkou mentální retardací, například formou individuální či skupinovou.

Základní škola praktická: dříve se tak nazývaly „zvláštní školy“. Dochází sem děti s lehkou mentální retardací. Školy bývají zařízeny velmi prakticky, tak aby si děti osvojili co nejvíce praktických dovedností do budoucího života. Obsah teoretického učiva není příliš obsáhlý. Děti jsou vzdělávány dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání – přílohy upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Po ukončení základní školy praktické dosahují děti základního vzdělání.

Základní škola speciální: dříve se tak nazývaly „pomocné školy“. Škola se zaměřuje především na rozvoj základních návyků sebeobsluhy a praktické činnosti. Dále se děti učí číst, psát, počítat. Doba docházení do speciální školy činí deset let. Děti jsou vzdělávány dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní školu speciální, skládající se ze dvou částí: Díl I zaměřený na vzdělávání žáků se středně těžkým postižením, Díl II obsahující vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami.

Děti s těžkým a hlubokým mentálním postižením se mohou dále účastnit Rehabilitačního programu pomocných škol.

Je také možný jiný způsob plnění povinné školní docházky, který může mít podobu individuálního vzdělávání nebo vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením

2.2.3 Střední vzdělávání

Mentálně retardované děti se mohou přihlásit na střední školy, pokud úspěšně ukončí základní školu běžnou nebo praktickou. A také pokud úspěšně složí přijímací zkoušky. Existují dva druhy středního vzdělávání:

Odborná učiliště: zde mohou pokračovat absolventi praktických škol. Učiliště jsou orientována prakticky, skládají se z mnoha oborů, založených na manuální práci. Vzdělávání trvá dva až tři roky. Absolventi získávají výuční list.

Praktická škola: může být buď roční, nebo dvouletá. Na roční škole mohou pokračovat absolventi speciálních škol. Školy jsou orientovány prakticky a jednoduché manuální činnosti. Dvouletou praktickou školu navštěvují absolventi základních praktických škol. Je také zaměřeno na praktické činnosti a dále je rozšiřováno všeobecné vzdělávání. Děti dále získávají základní pracovní návyky, které mohou uplatnit ve svém zaměstnání. (Křížkovská,

2014, dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim/vzdelavani-deti-se-specialnimi-potrebami/vzdelavani-deti-s-mentalnim-postizenim.shtml>)

Ve Zlínském kraji působí středisko rané péče s názvem EDUCO Zlín o.s. Posláním tohoto střediska je poskytnutí terénní sociální služby pro postižené děti od sedmi let. Péče je přizpůsobena individuální potřebám každého dítěte. Důležité také je, že je péče poskytována v přirozeném prostředí, u dítěte doma.

EDUCO pracuje především s dětmi mentální, tělesného a kombinovaného postižení. Pomáhá rodinám, tak aby byly samostatné v péči o postižené dítě, a také zvyšuje povědomí o službě rané péče. (Educo, 2014, dostupné z: <http://www.ranapecezlin.cz/>)

3 CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ MENTÁLNĚ POSTIŽENÝCH OSOB A JEJICH INTEGRACE

Integrace mentálně retardovaných dětí, dospívajících a dospělých není jednoduchá. Je plná překážek. Je důležité, abychom vytvořili takové vztahy ve společnosti, a mezi lidmi, aby nikdo z těchto osob nebyl diskriminován, jen proto, že se liší od ostatních „normálních“ osob. (Švarcová, 1994, s. 3).

Dle Vítkové (2007, s. 176) „*V posledních desetiletích je ve vyspělých zemích uplatňována snaha o maximální možnou míru integrace mentálně postižených do společnosti intaktních lidí*“.

Je zdůrazňována potřeba zapojit postižené osoby do veřejné i pracovní společnosti, ve které žijí. Je důležité, pokud je možné, aby se výchova a vzdělávání postižených osob odehrávala mezi zdravými lidmi, ve školních institucích. Již v minulosti bylo ustanoveno, že každé dítě, či dospělý má právo na vzdělávání. Cíl i účel může být obdobný pro všechny studenty, avšak formy a metody se u jednotlivých učících se liší. (Kvapilík, Černá, 1990, s. 21).

To co je považováno za největší problém vzdělávání postižených osob, je otázka jejich vzdělavatelnosti. Samozřejmě se liší od míry postižení, což jsme si již vymezili výše. Samotní rodičové stanovili jako jeden ze svých hlavních požadavků „zrušené nevzdělavatelnosti“, což v praxi znamená, že je potřebné přestat rozdělovat mentálně retardované na vzdělavatelné a nevzdělavatelné. Je evidentní, že kategorie vzdělavatelnosti mentálně retardovaných osob, je jeden z nejsložitějších metodologických, pedagogických i psychologických problémů. Mezi ně se prolíná i filozofie, etika, sociologie, medicínské obory, biologie a mnoho dalších. (Švarcová, 1997, s. 6).

3.1 Formy celoživotního vzdělávání

Mentálně retardovaní mají na výběr ze dvou variant, jak se budou vzdělávat. Buď mohou využít základního vzdělávání, nebo dalšího vzdělávání.

Základní vzdělávání je určené pro ty mentálně retardované osoby, které v minulosti nenavštěvovaly školní docházku.

Další vzdělávání je určené pro osoby s mentální retardací a je rozdělené do třech typů:

Doplňující kurzy vzdělání: Tyto kurzy jsou pořádány běžnou základní školou, praktickou základní školou nebo střední školou. Kurzy trvají jeden rok, a mohou být buď denní, nebo dálkové. Kurzů se mohou účastnit osoby se střední či těžkou mentální retardací a kurzy jsou zakončeny zkouškou.

Večerní školy: Školy jsou určené pro absolventy speciálních základních škol a praktických základních škol. Mohou být však také navštěvovány osobami, které neukončili, povinnou školní docházku. Mentálně retardovaní prohlubují své znalosti, vědomosti a praktické dovednosti. Tyto školy většinou zřizují různá občanská sdružení.

Aktivační centra: Tyto centra jsou pro osoby s mentálním postižením, které i když absolvovaly povinnou školní docházku, nepodařilo se jim najít zaměstnání. Bývají zřizovány pod speciálními nebo praktickými základními školami.

Je velmi důležité, aby všechny výše zmíněné školy, posilovaly soběstačnost, samostatnost a sebeobsluhu mentálně retardovaných. (Křížkovská, 2014, dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim/vzdelavani-deti-se-specialnimi-potrebami/vzdelavani-deti-s-mentalnim-postizenim.shtml>)

3.2 Plnohodnotný život mentálně retardovaných osob a jak jej naplnit

Mentálně retardované osoby se samozřejmě nechtějí jen vzdělávat a navštěvovat různé vzdělávací instituce. Je důležité, aby byli schopni využít i svůj volný čas, naučit se relaxovat, bavit se se svými přáteli.

Mentálně retardovaní se mohou sdružovat v různých klubech, různé organizace pro ně organizují koncerty či výlety. Mohou chodit do tanečních či pohybových kroužků. Rádi se baví a veselí a poslouchají hudbu. Bývají pro ně připraveny rekreační pobyty i s jejími rodinami, a to nejen u nás v České republice, ale také v zahraničí.

Je známo, že se mentálně retardovaní rádi věnují výtvarným a manuálním řemeslům.

Realizují se také v divadelních nebo loutkářských kroužcích. (Kvapilík, Černá, 1990, s. 90)

Existuje například hudební skupina Vega, která je složena s mentálně retardovaných osob, kteří žijí v Ústavu sociální péče ve Skalici u Litoměřic. Skupina vznikla už před více než dvaceti lety, a vzhledem k pozitivním dopadům na členy skupiny, se v její činnosti

pokračuje dále. Hudba působí terapeuticky na jejich členy, a tato terapie se nazývá Muzikoterapie. Odbourává agresi, vyvolává emoce jako je lítost. To vše dobře působí na mentálně retardované. (Radio, 2014, dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/nedele/skupina-vega-muzikanti-z-bodlaku>).

Je velmi důležité, aby bylo umožněné mentálně retardovaným osobám zaplnit svůj volný čas. Ideálně tak, aby si sami mohli zvolit, co by je bavilo dělat. Ať už v ústavech nebo ve svém rodinném prostředí.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 ANALÝZA POSTOJŮ K MENTÁLNĚ RETARDOVANÝM VE ZLÍNSKÉM KRAJI

Důležitou součástí naší bakalářské práce je kvantitativní výzkum, který se zabývá postoji občanů ve Zlínském kraji ke vzdělávání mentálně retardovaných osob. Výzkumů na toto či podobné téma, již v minulosti pár vzniklo. Málom které z nich však bylo tak úzce specializované na danou oblast a to přímo na Zlínský kraj.

Výzkum byl vytvořen v internetové aplikaci na www.google.com a zúčastnilo se ho 107 osob. Byl prováděn dotazníkovou formou, přičemž odpovědi byly zcela anonymní. Sběr dat probíhal výlučně ve Zlínském kraji, protože nás zajímaly pouze názory osob žijících v tomto kraji.

4.1 Stanovené cíle výzkumu

Cílem našeho výzkumu bylo zjistit, jaké jsou postoje našich občanů ke vzdělávání osob s mentální retardací ve Zlínském kraji.

Výzkumné otázky jsou následující:

- a) Je správné, že jsou mentálně retardovaní zařazeni do vzdělávání?
- b) Je správné, že se stát finančně podílí na vzdělávání mentálně retardovaných?
- c) Má smysl integrovat mentálně retardované do pracovního procesu?

4.2 Časový harmonogram výzkumu

Výzkum byl prováděn v období od 8.března 2014 do 9.4.2014. Předcházela mu přípravná část, sběr informací a vyhodnocení.

Leden – Únor 2014	výběr výzkumných otázek, příprava dotazníku
Březen – Duben 2014	sběr dat, probíhající výzkum
Duben 2014	vyhodnocení a zanesení do grafů a tabulek

4.3 Metodologie výzkumu

Sběr dat probíhal pomocí internetového dotazníku, který obsahoval 21 otázek. Byl zaměřen na osoby bez rozdílu pohlaví a ve věkovém rozmezí 15 – 65 let. Zajímaly nás pouze názory laické široké veřejnosti. Proto byly otázky koncipované jednoduše a srozu-

mitelně. Otázky byly otevřené i uzavřené, přičemž většina z nich měla polytomický charakter, to znamená, že zde byly odpovědi na výběr. Bylo zde i pár otázek, kde se v případě nerozhodnutí, dala vepsat individuální odpověď.

První dvě otázky byly osobní, týkaly se věku a pohlaví. Zde jsme zjistili, že se s velkou převahou, dotazníkového šetření, zúčastnily ženy. Další dvě otázky se týkaly hlavního tématu bakalářské práce, tedy přímých postojů veřejnosti – zda má smysl vzdělávat mentálně retardované, a proč by tak mělo být učiněno. Dalších třináct otázek se týkalo přímo vzdělávání mentálně retardovaných, ptaly jsme se na podporu takového vzdělávání ať už ze strany respondentů nebo státu, jaké vidí posuny apod. Poslední čtyři otázky se týkaly integrace mentálně retardovaných do pracovního prostředí.

4.4 Stanovení a vyhodnocení hypotéz

V tomto výzkumu jsme si stanovily čtyři hypotézy nulové a čtyři hypotézy alternativní. Přičemž nulová hypotéza je předpoklad, že mezi sledovanými jevy není vztah. A alternativní hypotéza vyjadřuje, že mezi sledovanými jevy vztah je. O tom, které hypotézy přijmeme, rozhodneme na základě počítání a testování pomocí testu dobré shody chí kvadrát.

1) První hypotézy a ověření

H_0 Většina respondentů ve Zlínském kraji nepovažuje za nutné, vzdělávat mentálně retardované osoby.

H_a Většina respondentů ve Zlínském kraji vidí smysl, ve vzdělávání mentálně retardovaných osob.

Důležitost vzdělávání MR	pozorovaná četnost P	očekávaná četnost θ	$P-O$	$(P-O)^2$	$\frac{(P-O)^2}{\theta}$
Je důležité	71	35,33	35,67	1277,35	36,15
Nemá smysl	16	35,33	-19,33	373,65	10,57
Neví	19	35,33	-16,33	266,67	7,55
	$\Sigma 106$	$\Sigma 106$			$\Sigma 54,27$

Tabulka 1: Test dobré shody chí-kvadrát

Tímto jsme vypočítali, že hodnota testového kritéria chí-kvadrát je $X^2 = 54,27$ (zaokrouhlujeme na dvě desetinná místa). Dle tabulek budeme operovat na hladině významnosti 0,05, stupně volnosti dle této tabulky je 2. Z toho nám vychází, že hodnota testového krité-

ria je větší než hodnota kritická, tudíž přijímáme alternativní hypotézu, a odmítáme nulovou.

Pomocí této metody jsme si jasně ověřili, že většina občanů ve Zlínském kraji považuje za důležité vzdělávat mentálně retardované osoby.

2) Druhé hypotézy a ověření

H_0 Většina respondentů ve Zlínském kraji nepovažuje za správné, zařazovat mentálně retardované osoby do povinné školní docházky.

H_a Většina respondentů ve Zlínském kraji souhlasí se zařazením mentálně retardovaných osob do povinné školní docházky.

Povinná školní docházka MR	pozorovaná četnost P	očekávaná četnost O	$P-O$	$(P-O)^2$	$\frac{(P-O)^2}{O}$
Ano	61	35,33	25,67	658,95	18,65
Ne	11	35,33	-24,33	591,95	16,75
Neví	34	35,33	-1,33	1,77	0,21
	$\Sigma 106$	$\Sigma 106$			$\Sigma 35,61$

Tabulka 2: Test dobré shody chí-kvadrát

Vypočítaná hodnota je $\chi^2 = 35,61$. Dle tabulky četností, stupňů volnosti 2, při hladině významnosti 0,05, nám vychází, že hodnota testového kritéria je větší než hodnota kritická, tudíž přijímáme alternativní hypotézu, a odmítáme nulovou.

Z výše uvedeného testu jsme tedy zjistili, většina občanů ve Zlínském kraji souhlasí a považuje za správné se zařazením mentálně retardovaných osob do povinné školní docházky.

3) Třetí hypotézy a ověření

H_0 Většina respondentů nepovažuje za důležité, aby se stát, finančně podílel na vzdělávání mentálně retardovaných osob.

H_a Většina respondentů vnímá pozitivně, že se stát finančně podílí na podpoře mentálně retardovaných osob.

Finanční podpora státu vzdělávání MR	pozorovaná četnost P	očekávaná četnost O	$P-O$	$(P-O)^2$	$\frac{(P-O)^2}{O}$
Ano	85	35,33	49,67	2467,11	69,83
Ne	5	35,33	-30,33	919,91	26,04
Neví	16	35,33	-19,33	373,65	10,58
	$\Sigma 106$	$\Sigma 106$			$\Sigma 106,45$

Tabulka 3: Test dobré shody chí-kvadrát

Vypočítaná hodnota je $\chi^2 = 106,45$. Dle tabulky četností, stupňů volnosti 2, při hladině významnosti 0,05, nám vychází, že hodnota testového kritéria je větší než hodnota kritická, tudíž přijímáme alternativní hypotézu, a odmítáme nulovou.

Dle výše vypočítaného, bylo prokázáno, že většina respondentů odpovídajících ve Zlínském kraji souhlasí, aby se stát finančně podílel na vzdělávání mentálně retardovaných osob.

4) Čtvrté hypotézy a ověření

H_0 Počet respondentů ve Zlínském kraji, považující za důležité, integraci mentálně retardovaných osob, je stejný.

H_a Počet respondentů ve Zlínském kraji, považující za důležité, integraci mentálně retardovaných osob, do pracovního procesu, je výrazně jiný.

Integrace MR do pracovního procesu	pozorovaná četnost P	očekávaná četnost O	$P-O$	$(P-O)^2$	$\frac{(P-O)^2}{O}$
Ano, má smysl	66	35,67	30,33	919,91	25,79
Ne, nemá smysl	10	35,67	-25,67	658,95	18,47
Neví	31	35,67	-4,67	21,81	0,61
	$\Sigma 107$	$\Sigma 107$			$\Sigma 44,87$

Tabulka 4: Test dobré shody chí-kvadrát

Vypočítaná hodnota je $\chi^2 = 44,87$. Dle tabulky četností, stupňů volnosti 2, při hladině významnosti 0,05, nám vychází, že hodnota testového kritéria je větší než hodnota kritická, tudíž přijímáme alternativní hypotézu, a odmítáme nulovou.

Potvrdili jsme si, že se ve Zlínském kraji nachází většina občanů, kteří považují za důležité, integraci mentálně retardovaných do pracovního procesu.

4.5 Analýza výzkumu

Našeho výzkumného řešení, jak již bylo výše zmíněno, se zúčastnilo 107 osob. Dotazník byl zpracován pomocí univariační analýzy, tzn., že níže rozebereme zásadní otázky, z nichž všechny budou doplněny o tabulku a ty otázky, které měli od tří odpovědí, budou dále zpracovány do grafu, který bude pro ilustraci uveden v příloze. Dále bude doplněn komentář.

1) Pohlaví respondentů.

	počet respondentů	%
žena	75	77%
muž	22	33%
Celkem	97	100%

Tabulka 5: Pohlaví respondentů

Našeho výzkumu se zúčastnilo 75 žen a 22 mužů, přičemž 11 osob se ke svému pohlaví, v dotazníku nevyjádřilo.

2) Věk respondentů

	počet respondentů	%
15 - 22 let	7	7%
23 -30 let	41	39%
31 - 40 let	20	19%
41 - 60 let	33	31%
61 - 65 let	4	4%
více než 65 let	1	1%
Celkem	106	100%

Tabulka 6: Věkové rozpětí respondentů

Z tabulky nám vyplývá, že nejvíce se výzkumu zúčastnili respondenti ve věku 23 - 30 let. Dále 33 respondentů ve věku 41 - 60 let, 20 respondentů ve věku 31 – 40 let. Ve věku 15 –

22 let to bylo pouze 7 respondentů, a nad 61 – 65 let 4 respondenti. Pouze jeden respondent ve věku 65 let a více. (viz. Graf č.1)

3) Má smysl dlouhodobě vzdělávat mentálně retardované osoby?

	Počet respondentů	%
Je to důležité pro společnost	71	67%
Není to důležité pro společnost	16	15%
Je mi to jedno, nevím	19	18%
Celkem	106	100%

Tabulka 7: Smysl vzdělávání mentálně retardovaných

Zde se měli respondenti zamyslet nad tím, zda si myslí, že je důležité dlouhodobě vzdělávat osoby s mentální retardací. K této otázce se vyjádřilo 106 osob, přičemž nadpoloviční většina v počtu 71 respondentů si myslí, že to pro společnost důležité je. 19 z nich se nerozhodlo, a 16 respondentů si myslí, že to důležité není vůbec. (viz. Graf č.2)

4) Proč si myslíte, že je důležité vzdělávat mentálně retardované?

	počet respondentů	%
Aby měli kvalitnější život	65	63%
Aby drželi krok se životním pokrokem.	26	25%
Není to důležité	13	13%
Celkem	104	100%

Tabulka 8: Důležitost vzdělávání mentálně retardovaných

K této otázce se vyjádřilo 104 respondentů. Lehce nadpoloviční většina v počtu 65 respondentů si myslí, že je důležité vzdělávat mentálně retardované, aby měli kvalitnější život. 26 respondentů si myslí, že je nutné udržovat krok s novými životními pokroky. A 13 respondentů si myslí, že by se mentálně retardovaní neměli vzdělávat. (viz. Graf č.3)

5) Znáte mentálně retardovanou osobu, která se celý život vzdělává?

	Počet respondentů	%
Ano	19	18%
Ne	84	82%
Celkem	103	100%

Tabulka 9: Respondenti, kteří znají vzdělávající se mentálně retardovanou osobu

Zde vyplývá, že 84 respondentů nezná žádnou mentálně retardovanou osobu, která by se celý život vzdělávala. 19 respondentů se s takovou osobou nesetkali. Tato otázka volně navazuje na šestou otázku.

6) Pokud ANO, vidíte nějaký posun ve vzdělávání v průběhu let?

	počet respondentů	%
Ano, jsou evidentní nabyté znalosti	21	58%
Ne, nemá to smysl. Co se naučí, záhy zapominají.	15	42%
Celkem	36	100%

Tabulka 10: Posun ve vzdělávání v průběhu let, mentálně retardovaných

K této otázce se vyjádřilo 36 respondentů, přesto, že otázka navazovala na pátou otázku, a odpovídat měli jen ti, co se vyjádřili kladně. Odpovědi tudíž nelze smysluplně analyzovat. Pokud bychom se měli opřít o výsledky, vychází nám, že lehce polovinu se dostala kladná odpověď, tedy že má smysl, vzdělávat mentálně retardované, protože jsou zde evidentní nabyté znalosti.

7) Pokud byste se rozhodovali, v čem vzdělávat tyto osoby, bylo by to:

	počet respondentů	%
Důraz kladený na samostatnost, v závislosti na míře postižení.	75	72%
Základy 1.stupně školní docházky, počítání, čtení, psaní.	13	12%
Nechal bych je rozhodnout, co se chtějí učit, či zda chtějí chodit do školy.	13	12%
Nemá cenu je vzdělávat.	4	4%
Celkem	105	100%

Tabulka 11: Názory respondentů, v čem by vzdělávali mentálně retardované

V této otázce si respondenti měli vybrat z nabízených možností, co by měla být hlavní náplň vzdělávání mentálně retardovaných. Zde se 75 respondentů rozhodlo, že za nejdůležitější by měl být kladen důraz na samostatnost. Shodně se pak vyjádřili ke druhé a třetí nabízené možnosti, že by se mentálně retardovaní měli učit pouze základy prvního stupně základní školy, tedy počítání, psaní a čtení. A také, že by se mohli sami rozhodovat, co se chtějí učit, nebo zda vůbec chtějí chodit do školy. 4 respondenti si myslí, že nemá cenu je vzdělávat. (viz. Graf č. 4)

8) Podporujete vzdělávání mentálně retardovaných?

	počet respondentů	%
Ano	19	18%
Ne	87	82%
Celkem	106	100%

Tabulka 12: Podpora vzdělávání mentálně retardovaných osob

Zde nás zajímalo, zda respondenti podporují vzdělávání mentálně retardovaných. Vyšlo nám, že pouze 19 respondentů to nějakým způsobem podporuje, 87 se vyjádřilo proti. U kladných odpovědí nás především zajímalo, jakou formu podpory poskytují. Proto zde navazuje další otázka.

9) Pokud ANO, jak?

	počet respondentů	%
Pravidelně posílám finanční částku do různých spolků, nadací, fondů.	4	18%
Sám se podílím na vzdělávání, např. vedu zájmový kroužek pro MR.	5	23%
Mám MR v rodině, tudíž se nepřímo podílím na vzdělávání.	1	5%
Ostatní	12	55%
Celkem	22	100%

Tabulka 13: Druhy podpory mentálně retardovaných

Většina respondentů v počtu 12, se zde vyjádřila, nepodporuje vzdělávání mentálně retardovaných jiným způsobem. Jeden respondent má mentálně retardovaného rodinného příslušníka, a proto se nepřímo podílí na jeho vzdělávání. Pět respondentů vede zájmový kroužek pro mentálně retardované a čtyři přispívají pravidelnou finanční částkou. (Viz. Graf č. 5)

10) Je správné, že jsou mentálně retardovaní zařazeni do školní docházky?

	Počet respondentů	%
Ano	61	58%
Ne	11	10%
Nevím	34	32%
Celkem	106	100%

Tabulka 14: Zařazení mentálně retardovaných do školní docházky

U této otázky nám lehkou nadpoloviční většinou převažuje odpověď ano, tzn., že respondenti souhlasí se zařazením mentálně retardovaných do škol. Pouze 11 respondentů si to nemyslí, a 34 se nerozhodlo. (Viz. Graf č. 6)

11) Kolik let by měla trvat povinná školní docházka mentálně retardovaných?

	počet respondentů	%
1 - 4 roky	23	22%
1 - 9 let	41	39%
Celoživotní docházení do školských institucí	41	39%
Celkem	105	100%

Tabulka 15: Délka trvání školní docházky

U této otázky došlo ke shodě mezi respondenty. 41 respondentů si myslí, že by povinná školní docházka měla trvat 1-9 let a také, že by mentálně retardovaní měli chodit celý život do školských institucí. Pouze 23 respondentů si myslí, že by stačilo, kdyby mentálně retardovaní chodili do škol 1-4 roky. (viz. Graf č.7)

12) Je správné, že se stát stará o vzdělávání mentálně retardovaných a finančně je podporuje?

	počet respondentů	%
Ano	85	80%
Ne	5	5%
Nevím	16	15%
Celkem	106	100%

Tabulka 16: Finanční podpora státu na vzdělávání mentálně retardovaných

Zde se respondenti výrazně shodují na tom, že je správné, že se stát finančně podílí na vzdělávání mentálně retardovaných, odpovědělo tak 85 respondentů. Pouze pět respondentů si myslí, že by je stát podporovat neměl. 16 respondentů na to nemá udělaný názor. (viz. Graf č.8)

13) Bylo by lepší vzdělávat mentálně retardované jen v domácím prostředí?

	počet respondentů	%
Ano, pokud je rodinný vyučující řádně proškolen	29	27%
Ne, nemá to smysl, MR potřebují být v sociálním kontaktu.	74	70%
Ano, vzdělávání v institucích nemá smysl.	3	3%
Celkem	106	100%

Tabulka 17: Vzdělávání mentálně retardovaných v domácím prostředí

74 respondentů se shodlo na tom, že nemá smysl, vzdělávat mentálně retardované doma, protože mentálně retardovaní potřebují být v sociálním kontaktu. 29 respondentů si naopak myslí, že pokud by byl vyučující, tedy rodinný příslušník řádně proškolen, mohlo by vyučování doma probíhat. Tři respondenti si myslí, vzdělávání ve školách nemá smysl. (viz. Graf č. 9)

14) Kolik by mělo být vyučujících na jednu skupinu?

	počet respondentů	%
1 vyučující	39	37%
2 vyučující	46	44%
3 a více vyučujících	20	19%
Celkem	105	100%

Tabulka 18: Počet vyučujících na jednu skupinu

U této otázky si 46 respondentů myslí, že na jednu vyučovací jednotku by měli být dva vyučující, 39 si myslí, že by stačil i jeden vyučující. Pouze 20 respondentů si myslí, že by mělo být vyučujících více než tři. (viz. Graf č. 10)

15) Jak velká by měla být skupina vzdělávajících se v jedné místnosti?

	počet respondentů	%
1 -5 osob	51	48%
6 - 10 osob	44	42%
11 - 15 osob	9	8%
16 - 22 osob	2	2%
Celkem	106	100%

Tabulka 19: Počet žáků v jedné místnosti

51 respondentů si myslí, že by v jedné místnosti mělo být 1 – 5 osob, což by byl asi optimální počet žáků k nejefektivnějšímu vyučování. 44 respondentů odpovědělo, že by byl nejlepší počet žáků ve třídách v počtu 6 – 10. Dále si 9 respondentů myslí, že by mělo být ve třídách 11-15 žáků, a pouze dva respondenti si myslí, že by žáků mělo být 16 -22 osob. Je zde evidentní, že si většina respondentů myslí, že čím méně žáků ve třídě, tím může být vyučování efektivnější. (viz. Graf č. 11)

16) Jak by měla být složena skladba vzdělávací jednotky?

	počet respondentů	%
50% teorie + 50% praxe	31	31%
75% teorie + 25% praxe	4	4%
25% teorie + 75% praxe	66	65%
Celkem	101	100%

Tabulka 20: Složení vzdělávací jednotky

V téhle otázce se 66 respondentů jasně vyjádřilo, že ideální by bylo, kdyby se mentálně retardovaní učili více praktických věcí, než teoretických. 31 respondentů si myslí, že by bylo nejlepší, kdyby vzdělávací jednotka obsahovala praxi i teorii půl na půl. Pouze čtyři respondenti si myslí, že by měla převažovat teorie nad praxí. (viz. Graf č. 12)

17) Jak je vzdělávání mentálně retardovaných důležité pro společnost?

	počet respondentů	%
Napomáhá toleranci ve společnosti.	74	70%
Učí trpělivosti.	18	17%
Není důležité.	13	12%
Celkem	105	100%

Tabulka 21: Společenská důležitost vzdělávání mentálně retardovaných

Zde se vyjádřilo 74 respondentů k tomu, že vzdělávání mentálně retardovaných napomáhá toleranci v naší společnosti. 18 respondentů si myslí, že se naše společnost učí trpělivosti. A 13 respondentů si myslí, vzdělávání mentálně retardovaných není nijak důležité pro naši společnost a nic nás nenaučí. (viz. Graf č. 13)

18) Má smysl zařazovat mentálně retardované do pracovního procesu?

	počet respondentů	%
Ano, pro společnost je to důležité.	66	62%
Ne, nemá to smysl, jsou spíše na obtíž.	10	9%
Nevím	31	29%
Celkem	107	100%

Tabulka 22: Zařazení mentálně retardovaných do pracovního procesu

66 respondentů si myslí, že má smysl zařazovat mentálně retardované osoby do pracovního procesu, na naši společnost to může mít pozitivní vliv. 31 respondentů nemá utvořený názor na to, zda by mentálně retardovaní měli pracovat, a 10 respondentů si myslí, že to nemá žádný smysl, protože mentálně retardovaní můžou v práci spíše překážet. (Viz. Graf č.14)

19) Máte v pracovním kolektivu mentálně retardovanou osobu?

	počet respondentů	%
Ano	5	4%
Ne	101	96%
Celkem	106	100%

Tabulka 23: Mentálně retardovaná osoba v pracovním kolektivu

V pracovním kolektivu se pravidelně potkávají jen pět respondentů. Celých 101 respondentů, v práci za kolegu mentálně retardovaného nemá.

20) Pokud ANO, jaká je s ním spolupráce?

	počet respondentů	%
Výborná, chodí do práce včas, vždy odvede svou práci kvalitně. Není nutná kontrola, nebo jen občasná.	2	40%
Dobrá, celkem chodí včas, práci odvádí pod vedoucím pracovníkem, stmeluje kolektiv, je s ním legrace.	1	20%
Dobrá, i když často chodí pozdě do práce. Svou práci odvádí průměrně, je nutný neustálý dohled vedoucího pracovníka. Občas po něm musíme opravovat.	1	29%
Nedostatečná, práci musí kontrolovat několik pracovníků. Často nedodrží pracovní plán, dělá si co chce.	1	20%
Celkem	5	100%

Tabulka 24: Spolupráce s mentálně retardovanou osobou

K této otázce se vyjadřovali pouze respondenti, kteří u minulé otázky odpověděli ANO. Proto se k této otázce mohlo vyjádřit pouze pět respondentů. Z toho dva respondenti odpověděli, že je spolupráce s mentálně retardovaným kolegou výborná a bez problémů. Ostatní tři respondenti se vyjádřili po jednom, ke každé z nabízené odpovědi. (viz. Graf č. 15)

21) Vidíte přínos těchto osob v pracovním kolektivu?

	počet respondentů	%
Ano	52	61%
Ne	33	33%
Celkem	85	100%

Tabulka 25: Přínos mentálně retardovaných v pracovním kolektivu

K této otázce se mohli vyjádřit všichni respondenti, i ti co nemají zkušenost s mentálně retardovanou osobou. Vyjádřilo se pouze 85 respondentů. 52 respondentů si myslí, že mít za kolegu mentálně retardovaného, může mít pozitivní vliv na pracovní kolektiv. 33 respondentů si to nemyslí.

4.6 Vyhodnocení výzkumu

Cílem našeho dotazníku bylo zjistit, jaké jsou postoje k občanům s mentální retardací ve Zlínském kraji. Naš výzkum trval v období od března do dubna 2014 a zúčastnilo se ho 107 osob. Nutno podotknout, že ne každý respondent přistoupil k vyplnění zodpovědně a tedy ne všechny otázky byly zodpovězeny. Přesto nám však výzkum nabídnul zajímavé vyhodnocení, a to takové, že se naše společnost stává tolerantnější. Výzkum byl zaměřen na laickou širokou veřejnost. Záměrně náš dotazník nebyl směřován na učitele, poradce, či vychovatele, kteří pracují s mentálně retardovanými osobami. Ti by jistě měli řadu poznatků a zkušeností, jak vylepšit vzdělávání či integraci mentálně retardovaných. My jsme se však snažili nahlédnout do naší společnosti, ve které žijeme. Byla to jakási sonda, mezi naše přátele, spolupracovníky, rodinu, ale i naprosto neznámé lidi v našem okolí, napříč pohlavím a velkým věkovým rozpětím.

Troufáme si říci, že náš vzorek respondentů můžeme považovat za relevantní a leccos o naší společnosti vypovídá. Výzkumu se s velkou převahou zúčastnily ženy a to ve věku 23–30 let. Mužů bylo podstatně méně a u nich převažoval věk v rozmezí 31–40 let. Jedna z našich cílových otázek byla, zda má smysl vzdělávat mentálně retardované osoby. Na tuto otázku jsme dostali téměř jednoznačnou odpověď od respondentů, a ti si myslí, že ano, jelikož takové vzdělávání je důležité pro naši společnost. Z dalších odpovědí vyplynulo, že pokud budeme podporovat vzdělávání těchto osob, naše společnost se naučí větší toleranci a také se stáváme trpělivější k našim občanům.

Jedním z hlavních důvodů, které vnímá naše společnost jako podstatný, proč by se mentálně retardovaní měli vzdělávat, je ten, že mentálně retardovaní budou zkvalitňovat svůj život a také udrží krok s neustále se měnícím světem. Tohle bereme jako zásadní věc, protože i pro nás zdravé občany, je těžké se nepřestat orientovat v tomto rychlém světě. A jaké to musí být pro naše postižené spoluobčany. Menším překvapením by mohlo být, že respondenti by při vzdělávání kladli největší důraz na jejich samostatnost. Samozřejmě v závislosti na hloubce jejich postižení. Dřívější předsudky spíše odsouvali mentálně retardované občany do pozadí a ukrývalo je. Kdyby se mentálně retardovaní opravdu učili být

více samostatní, znamenalo by to pro naši společnost jejich větší integraci, mezi nás zdravé občany, do našich zaměstnání a běžného života. S tím také souvisí odpověď na jednu z dalších otázek, jakou skladbu by měla mít jedna vyučující jednotka. Tady se respondenti shodli na tom, že nejdůležitější je pro mentálně retardované právě ta praktická stránka, která by měla být v rozsahu 75% a teorie v mnohem menším měřítku 25%. Také se většina respondentů shodla na tom, že je správné, aby mentálně retardovaní navštěvovali školy, podíleli se na povinné školní docházce. Z výzkumu také vyplynulo, že ideální počet takových žáků na jednu vyučovací jednotku by bylo 6-10 osob, a vyučovat by je měli dva vyučující. Rozhodně by vzdělávání nemělo probíhat v domácím prostředí, protože mentálně retardované osoby potřebují být kontaktu s ostatními podobně postiženými, a také především se zdravými členy společnosti.

Naše společnost také pozitivně vnímá podporu našeho státu, ať už finanční nebo morální. Co se týče podpory ze strany respondentů, tak těch mnoho nebylo. Celých 82% respondentů se nepodílí nijak na vzdělávání mentálně retardovaných ani nepodporuje jiné aktivity. Ti co odpověděli kladně, vypověděli, že se snaží podporovat mentálně retardované i jinými způsoby, například jedna respondentka uvedla, že stará o mentálně nemocnou matku, někteří také psali, že by mentálně retardované rádi podpořili, ale neví jakým způsobem.

Co se týče zařazení do pracovního procesu, většina respondentů by je v kolektivu uvítala i přesto, že se s nimi nikdy pracovní nešetkala a neví, jaká spolupráce by s nimi byla. Těch co se s nimi setkali, bylo relativně málo na nějaké závěry. Ale jen pro zajímavost jich bylo pět, přičemž dva se shodli na tom, že spolupráce s mentálně retardovanými je výborná, chodí do práce včas a svou přidělenou práci odvádí kvalitně. Nemusí je ani příliš často kontrolovat. Z toho jeden respondent uvedl, že práce s mentálně retardovaným kolegou je nedostatečná, a zbylí dva respondenti byli spokojeni tak na půl.

Celkově lze výzkum zhodnotit jako pozitivní náhled do naší společnosti, protože jak jsme uvedli již na začátku, tolerance k mentálně retardovaným osobám se zvyšuje. Zjednodušeně lze říci, že naše společnost by je ráda viděla více mezi sebou, někteří by se i nepřímo podíleli na jejich vzdělávání. Hodně z nich také uvedlo, že by jim mentálně retardovaní nevadili jako kolegové v práci. Což lze zhodnotit, jako velmi pozitivní posun v toleranci naší společnosti.

ZÁVĚR

Naše bakalářská práce si dala za cíl zjistit, jaké jsou postoje naší společnosti ve Zlínském kraji, ke vzdělávání mentálně retardovaných osobám. První polovina práce se věnovala teoretické části. Definovali jsme si základní pojmosloví, co to je mentální retardace, jaké jsou stupně či charakteristika. Také jsme popsali postoje naší společnosti z historického hlediska a porovnali je se současnou dobou. Závěr teoretické části se věnoval formám celoživotního vzdělávání, tedy jakou mají šanci na celoživotní vzdělání mentálně retardovaní. A také jak mohou smysluplně naplnit nejen svůj volný čas, ale celý svůj život.

Praktická část se věnovala kvantitativnímu výzkumu, který probíhal ve Zlínském kraji od ledna do dubna 2014. Výzkum byl tvořen pomocí dotazníků, které respondenti vyplňovali online doma u svých počítačů.

Celkově lze říci, že pokud porovnáme dobu minulou, která byla popsána ve druhé kapitole pod názvem Postoje mentálně retardovaných v historii, je evidentní, že se naše společnost vyvíjí dobrým směrem. Dříve naši předci nepovažovali mentálně retardované za právoplatné členy společnosti. Naším výzkumem jsme si však potvrdili, že drtivě většině naší společnosti, by nevadilo větší zapojení mentálně retardovaných do edukačního procesu. Řada z nich by je dokonce ráda uvítala ve svém pracovním kolektivu.

Dříve byli naši mentálně retardovaní spoluobčané spíše ukryváni, v dávných dobách dokonce usmrcováni. Můžeme zhodnotit velmi kladně, jakým směrem se naše společnost ubírá. Mentálně retardované osoby nejen, že chodí do škol téměř od narození, ale vzdělávají se po celý život. Jsou zařazeni do pracovního procesu a učí se využívat svůj volný čas. Zakládají hudební skupiny a divadelní kroužky. My zdraví občané, je v tom podporujeme a sami se účastníme těchto aktivit. Řada z oslovených respondentů, řekla, že by se ráda zapojila víc, jen zatím neví jak. Pokud budeme zjišťovat postoje našich spoluobčanů, a to nejen zdravých, ale i mentálně postižených, můžeme získat od obou stran zajímavou zpětnou vazbu, se kterou můžeme dále pracovat ku prospěchu obou stran.

Závěrem naší práce můžeme říci, že cíl jaký jsme si předsevzali, tedy zjistit, jaké jsou postoje naší společnosti ke vzdělávání mentálně retardovaných, jsme naplnili. Byli jsme obohaceni o nové poznatky, se kterými můžeme pracovat dál.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Christianacare: health system. *First-Trimester Screening for Down Syndrome, Trisomy 18 and Trisomy 13 Chromosomal Disorders*. [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://www.christianacare.org/firsttrimesterscreening>
- [2] Downův syndrom. *Jeden chromozom navíc*. [online]. [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.downuvsyndrom.wz.cz/>
- [3] Educo Zlín, o.s. [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://www.ranapecezlin.cz/>
- [4] GRUNEWALD, Karl. *Zavřete ústavy pro mentálně postižené: Každý může žít v otevřené společnosti* [online]. Stockholm, 2003 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.kvalitavpraxi.cz/res/data/001/000182.pdf>
- [5] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [6] KALVACH, Zdeněk. *Křehký pacient a primární péče*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 399 s. ISBN 978-802-4740-263.
- [7] KLIMĚŠ, Jeroným. *Svět mentální retardace* [online]. 2007 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/retardace.htm>
- [8] KŘÍŽKOVSKÁ, Petra. *Vzdělávání dětí s mentálním postižením. Šance dětem* [online]. 2014 [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim/vzdelavani-deti-se-specialnimi-potrebami/vzdelavani-deti-s-mentalnim-postizenim.shtml>
- [9] KVAPILÍK, Josef a Marie ČERNÁ. *Komplexní systém vzdělávání dětí, mládeže a dospělých s těžším mentálním postižením*. Vyd. 1. Praha: Avicenum - zdravotnické nakladatelství, 1990, 134 s. Život a zdraví (Avicenum). ISBN 80-201-0019-9.
- [10] LEČBYCH, Martin. *K historii pojmu mentální retardace* [online]. [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=1303>
- [11] NAKONEČNÝ, Milan a Marie ČERNÁ. *Psychologie osobnosti: Education of pupils with special educational needs I*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2007, 336 s. Život a zdraví (Avicenum). ISBN 80-200-0628-1
- [12] MSMT. *Nejčastější dotazy k novele vyhlášky č. 73/2005 Sb., ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb.* [online]. 2011 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/nejcastejsi-dotazy-k-novele-vyhlaske-c-73-2005-sb-ve-zneni>

- [13] Společnost DUHA. *O nás*. [online]. [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.spolecnostduha.cz/>
- [14] ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Komplexní systém vzdělávání dětí, mládeže a dospělých s těžším mentálním postižením*. 2. vyd. Praha: Septima, 1995c1994. ISBN 80-858-0154-X
- [15] ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, 221 s. ISBN 978-807-3678-890.
- [16] Radio. *Skupina Vega: Muzikanti z bodláků*. [online]. [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/nedele/skupina-vega-muzikanti-z-bodlaku>
- [17] UZIS. *Poruchy duševní a poruchy chování* [online]. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/F70-F79.html>
- [18] VÍTKOVÁ, Marie a Marie ČERNÁ. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami I.: Education of pupils with special educational needs I*. Vyd. 1. Brno: Paido, 2007, 134 s. Život a zdraví (Avicenum). ISBN 978-80-7315-163-8.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MR Mentálně retardovaní

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Test dobré shody chí-kvadrát.....	28
Tabulka 2: Test dobré shody chí-kvadrát.....	29
Tabulka 3: Test dobré shody chí-kvadrát.....	30
Tabulka 4: Test dobré shody chí-kvadrát.....	30
Tabulka 5: Pohlaví respondentů.....	31
Tabulka 6: Věkové rozpětí respondentů.....	31
Tabulka 26: Smysl vzdělávání mentálně retardovaných.....	32
Tabulka 8: Důležitost vzdělávání mentálně retardovaných.....	32
Tabulka 27: Respondenti, kteří znají vzdělávající se mentálně retardovanou osobu.....	33
Tabulka 10: Posun ve vzdělávání v průběhu let, mentálně retardovaných.....	33
Tabulka 11: Názory respondentů, v čem by vzdělávali mentálně retardované.....	34
Tabulka 12: Podpora vzdělávání mentálně retardovaných osob.....	34
Tabulka 13: Druhy podpory mentálně retardovaných.....	35
Tabulka 14: Zařazení mentálně retardovaných do školní docházky.....	35
Tabulka 15: Délka trvání školní docházky.....	35
Tabulka 16: Finanční podpora státu na vzdělávání mentálně retardovaných.....	36
Tabulka 17: Vzdělávání mentálně retardovaných v domácím prostředí.....	36
Tabulka 18: Počet vyučujících na jednu skupinu.....	37
Tabulka 19: Počet žáků v jedné místnosti.....	37
Tabulka 20: Složení vzdělávací jednotky.....	37
Tabulka 21: Společenská důležitost vzdělávání mentálně retardovaných.....	38
Tabulka 22: Zařazení mentálně retardovaných do pracovního procesu.....	38
Tabulka 23: Mentálně retardovaná osoba v pracovním kolektivu.....	39
Tabulka 24: Spolupráce s mentálně retardovanou osobou.....	39
Tabulka 25: Přínos mentálně retardovaných v pracovním kolektivu.....	39

SEZNAM PŘÍLOH

[1] P1: Dotazník

[2] P2: Grafy

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník pro bakalářskou práci

POSTOJE OBČANŮ VE ZLÍNSKÉM KRAJI K CELOŽIVOTNÍMU VZDĚLÁVÁNÍ OSOB S MENTÁLNÍ RETARDACÍ

Dobrý den,

jmenuji se Lucie Borská, jsem studentkou Univerzity Tomáš Bati. V současné době píši bakalářskou práci na téma *Postoje občanů ve Zlínském kraji k celoživotnímu vzdělávání osob s mentální retardací*. Ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku, jeho vyplnění Vám nezabere příliš mnoho času. Dotazník je zcela anonymní a všechna data budou využita pouze jako podklad pro moji bakalářskou práci.

V tomto výzkumu se bavíme o osobách, které jsou vzdělavatelné, tudíž jejich IQ přesáhne 50 bodů.

Osnova dotazníku:

- 1) Arytmický průměr všech
- 2) Chí kvadrát
- 3) Grafy, tabulky

1. Jsem

- Žena
- Muž

2. Věk

- 15-22 let
- 23-30 let
- 31-40 let
- 41-60 let
- 61-65 let

- Více než 65 let
3. Má smysl dlouhodobě vzdělávat mentálně retardované osoby?
- Je to důležité pro společnost
 - Není to důležité pro společnost
 - Je mi to jedno / nevím
4. Proč si myslíte, že je důležité vzdělávat mentálně retardovaného?
- Aby měli mentálně retardovaní kvalitnější život
 - Aby drželi krok s neustálým životním pokrokm
 - Není to důležité
5. Znáte mentálně retardovanou osobu, která se celý život vzdělává?
- ano
 - ne
6. Pokud Ano: Vidíte nějaký posun ve vzdělávání v průběhu let?
- ano, jsou evidentní nabyté vědomosti
 - ne, to co se naučí, záhy zapomínají
7. Pokud byste se rozhodovali, v čem vzdělávat tyto osoby, bylo by to:
- Důraz kladený na samostatnost, v závislosti na míře postižení
 - Základy 1. Stupně školní docházky, počítání, čtení, psaní
 - Vůbec bych je nevzdělával/a
8. Podporujete vzdělávání mentálně retardovaných?
- Ano
 - Ne
9. Pokud ANO, jak?
- Pravidelně posílám peníze do různých fondů, nadací
 - Sám se podílím na tomto vzdělávání, např, vedu zájmový kroužek

- Mám mentálně retardovaného rodinného příslušníka, tudíž se nepřímo angažuji ve vzdělávání

10. Je správné, že jsou mentálně retardovaní zařazeni do povinné školní docházky?

- Ano
- Ne
- Nevím

11. Kolik let by mělo trvat povinné školní docházení?

- 1-4 roky
- 1-9 let
- Celoživotní docházení do školských institucí

12. Je správné, že se stát stará o vzdělávání mentálně retardovaných a finančně jej podporuje?

- Ano
- Ne
- Nevím

13. Bylo by lepší vzdělávat mentálně retardované jen v domácím prostředí?

- Ano, pokud je osoba řádně proškolená
- Ne, nemá to smysl, mentálně retardovaní potřebují být v sociálním kontaktu
- Ano, vzdělávání v institucích nemá smysl
- Jiné

14. Kolik by mělo být vyučujících na jednu skupinu?

- 1
- 2
- 3 a více
- Jiné

15. Jak velká by měla být skupina vzdělávaných v jedné místnosti??

- 1-5 osob
- 6-10 osob
- 11 -15 osob
- 16 – 20 osob

16. Jak by měla být složena skladba vzdělávací jednotky

- 50% teorie + 50%praxe
- 75% teorie + 25% praxe
- 75% praxe + 25% teorie

17. Jak je vzdělávání dospělých důležité pro společnost?

- Napomáhá toleranci ve společnosti
- Učí trpělivosti
- Není důležité

18. Má smysl zařazovat MR do pracovního procesu?

- Ano, pro společnost je to důležité
- Ne, nemá to smysl, jsou spíše na obtíž

19. Vidíte přínos těchto osob v pracovním kolektivu?

- Ano, můžeme se od nich mnohé naučit (uvedte například co)
- Ne, nepřináší do kolektivu nic zásadního

20. Máte v pracovním kolektivu mentálně retardovaného?

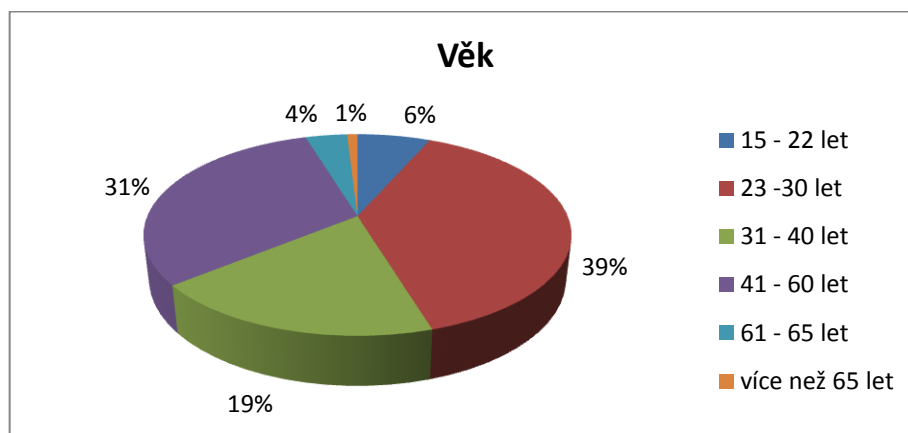
- Ano
- Ne

21. Pokud ANO, jaká je s ním spolupráce?

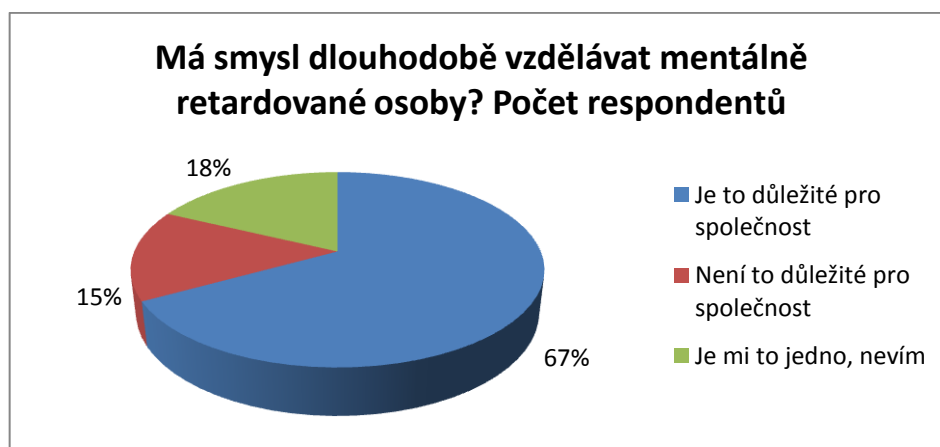
- Výborná, chodí do práce včas, vždy odvede svou práci kvalitně. Není nutná kontrola, nebo jen občasná.

- Dobrá, celkem chodí včas, práci odvádí pod vedoucím pracovníkem, stmeluje kolektiv, je tam větší legrace.
- Dobrá, často přijde pozdě, svou práci provede obstojně, ale je nutný neustálý dohled. Občas musíme opravovat
- Nedostatečná, práci musí kontrolovat několik pracovníků. Často nedodrží pracovní plán, dělá si co chce.

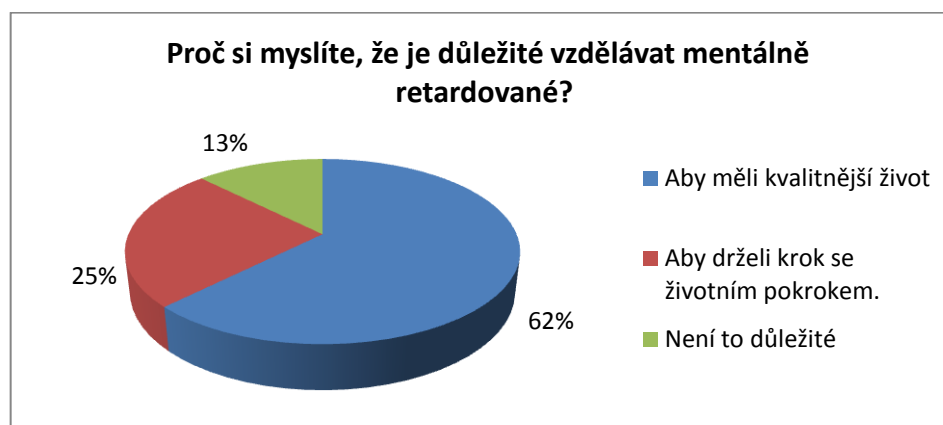
PŘÍLOHA P2: GRAFY

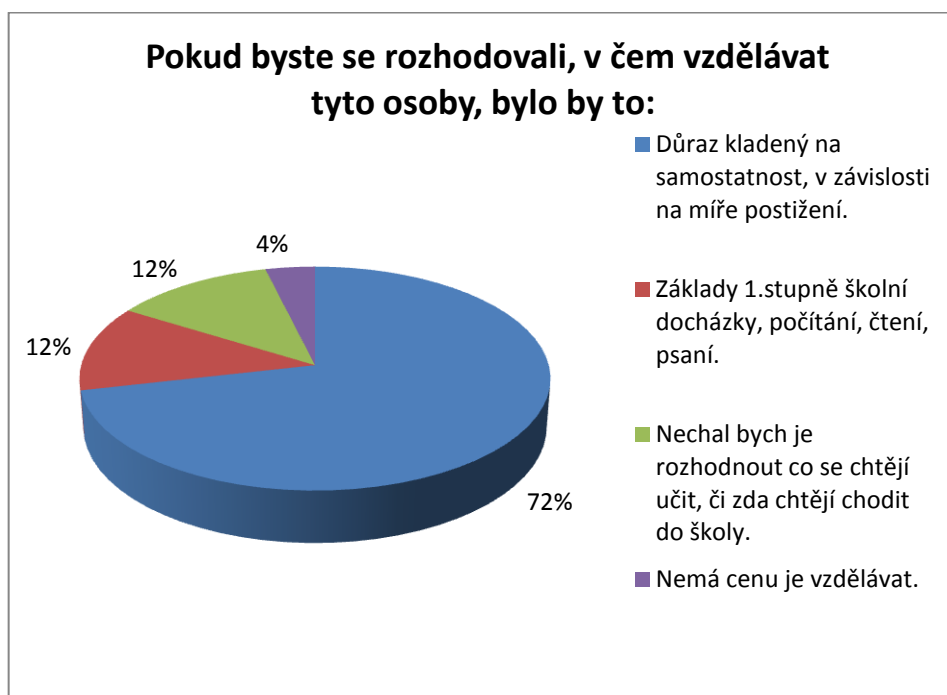
Graf 1: Věkové rozpětí respondentů

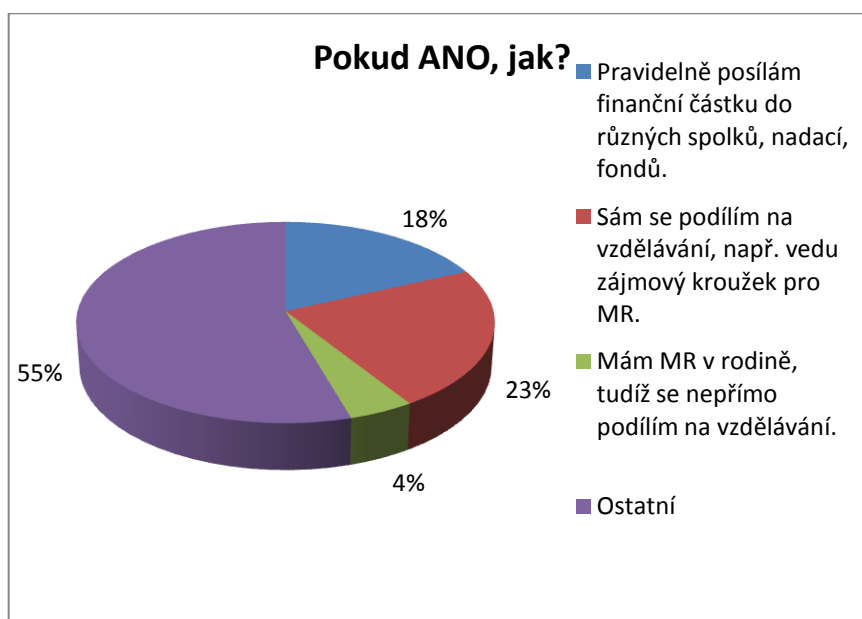
Graf 2: Smysl vzdělávání mentálně retardovaných

Graf 3: Důležitost vzdělávání mentálně retardovaných

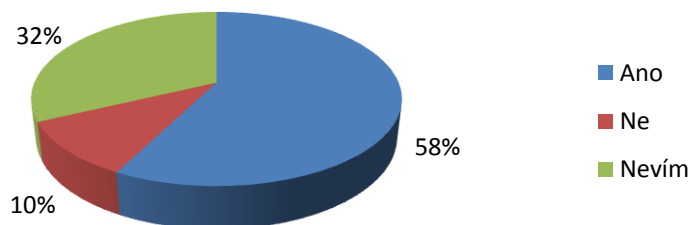

Graf 4: Názory respondentů, v čem by vzdělávali mentálně retardované

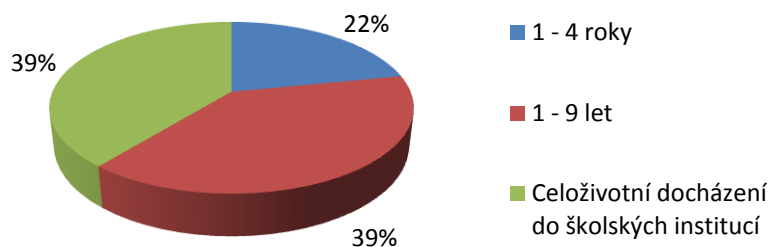
Graf 5: Druhy podpory mentálně retardovaných

**Je správné, že jsou mentálně retardovaní
zařazeni do povinné školní docházky?**

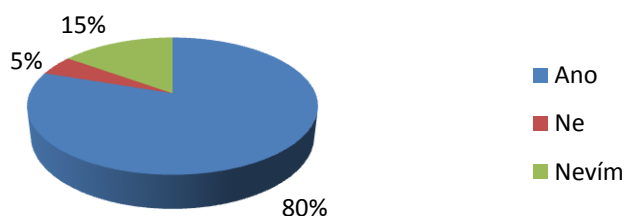
Graf 6: Zařazení mentálně retardovaných do školní docházky

**Kolik let by měla trvat povinná školní
docházka mentálně retardovaných?**

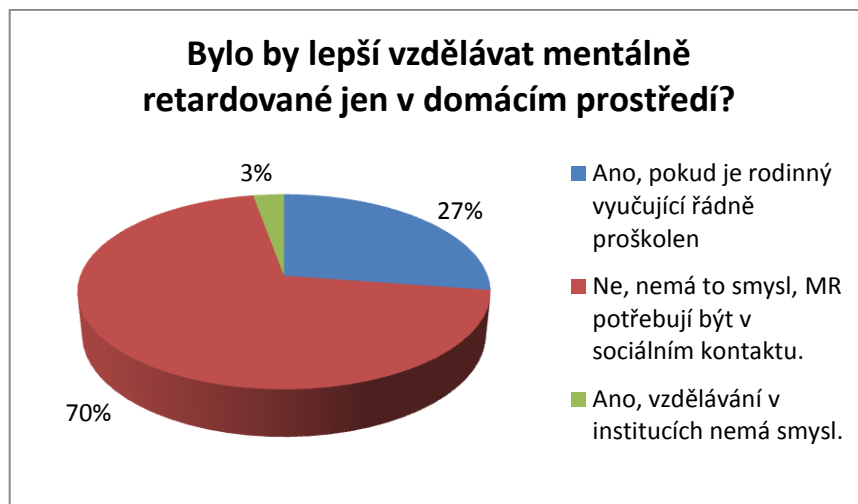

Graf 7: Délka trvání školní docházky

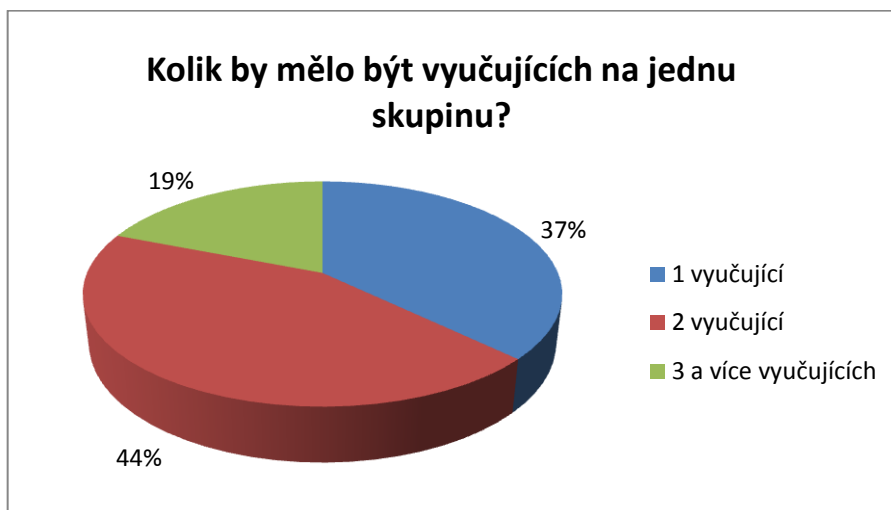
**Je správné, že se stát stará o vzdělávání
mentálně retardovaných a finančně je
podporuje?**

Graf 8: Finanční podpora státu na vzdělávání mentálně retardovaných

Graf 9: Vzdělávání mentálně retardovaných v domácím prostředí

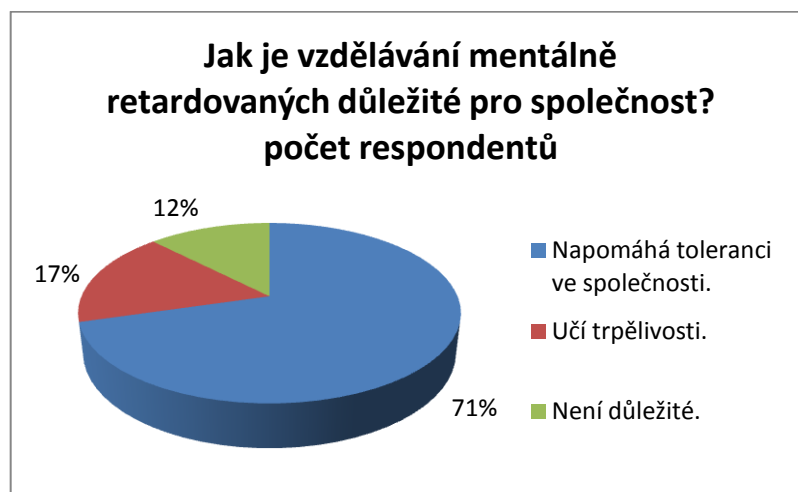
Graf 10: Počet vyučujících na jednu skupinu

Graf 11: Počet žáků v jedné místnosti

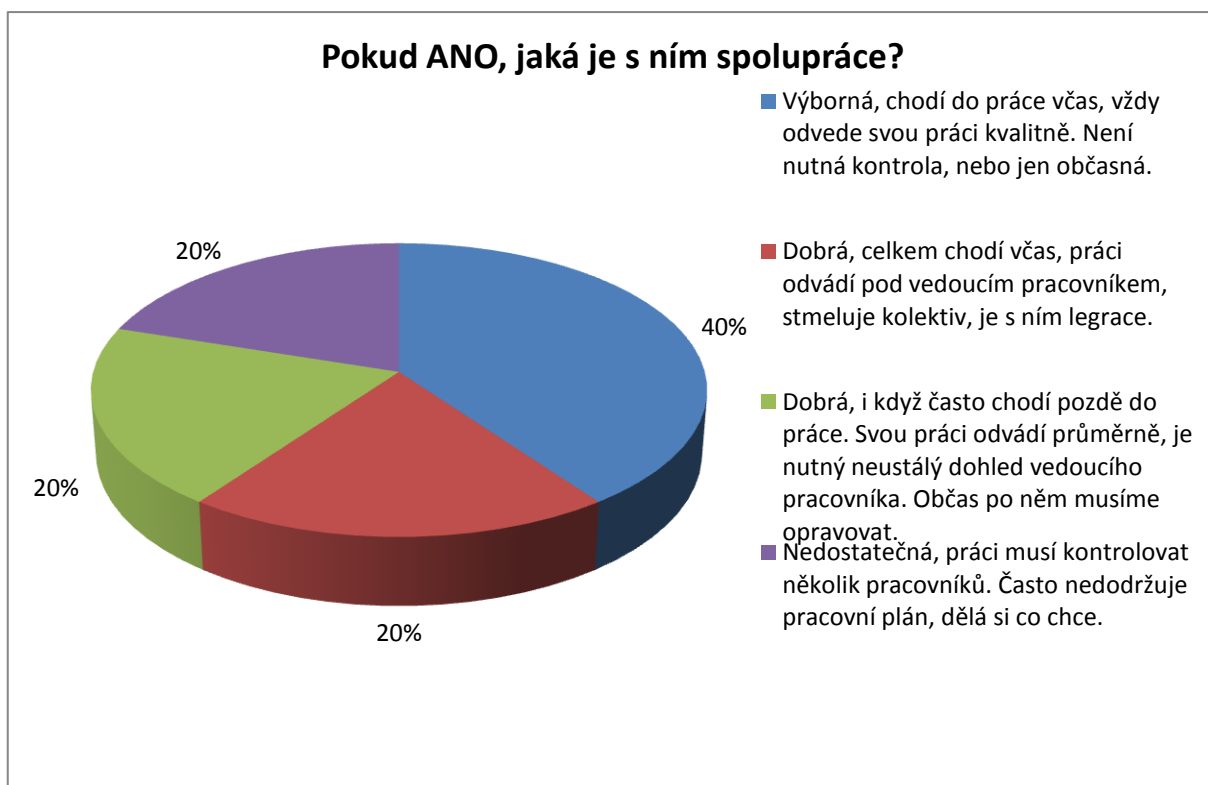
Graf 12: Složení vzdělávací jednotky

Graf 13: Společenská důležitost vzdělávání mentálně retardovaných

Graf 14: Zařazení mentálně retardovaných do pracovního procesu

Graf 15: Spolupráce s mentálně retardovanou osobou